

— *Edicija* —
POETIKA STRAVE
KNJIGA 22

Žan Re

MALPERTUI

kuća zla

prevod sa francuskog
Goran Kostrović

ORFELIN
IZDAVAŠTVO
Novi Sad
2020

Za izdavača:
Milenko Bodirogić

Urednici:
Dr Dejan Ognjanović
Milenko Bodirogić

Naslov originala:
Malpertuis © 2017, Héritier Jean Ray & Alma Éditeur

This edition is published by arrangement with Alma Éditeur in conjunction with its duly appointed agents Books And More Agency #BAM, Paris, France.
All rights reserved.

Lektura i korektura:
Lidija Diklić

Ilustracije na koricama i u knjizi:
Ivica Stevanović

Grafičko rešenje edicije:
David Tankosić

Priprema za štampu:
Komiko, Novi Sad

Orfelin izdavaštvo
Kosovska 23
Novi Sad
Telefon: 021 447217
orfelinns@gmail.com
www.orfelin.info

With the support of
the Wallonia-Brussels
Federation

Štampa:
ALFA–GRAF NS, Novi Sad

CIP - Каталогизacija u publikaciji
Библиотека Матице српске, Нови Сад

821.133.1(493)-31
821.133.1(493).09 Ray J.
ISBN 978-86-6039-058-7
COBISS.SR-ID 28984073

Bez dopuštenja izdavača nije dozvoljeno reprodukovanje
nijednog dela ove knjige.

Ovu knjigu posvećujem svom dragom sabratu po peru i prijatelju Žilu Stefanu, jednom od Udruženih autora.

Za Stanislasa Andrea Stemana, još jednog od Udruženih autora:

Na strani 113. vašeg romana Ubistvo lutke manekena, zapisali ste: Tu bi kuću trebalo srazniti sa zemljom – strahotno iz mene crpe svu radost. Prošlost je izjeda poput raka. Ipak, nisam mogao da je dignem u vazduh, kao što smo to pokušavali kad smo bili klinici.

Te me reči, Stemane, progone.

Trebalo bi da *Malpertui* stavim pod znamen tih reči, kad bih na to imao pravo. Ali ni najubojite granate, sve i da riju zemlju u njegovoj senci, ne bi uspele ni da zadrmaju prozore njegovog zdanja.

Ž. R.

INVENTAR U VIDU PREDGOVORA I OBJAŠNJENJA

Poslić u samostanu Belih oca i ne beše tako loš.

Mogao sam da opelješim mnogo toga dragocenog ali, iako mi fali pobožnosti, ipak nisam bezbožan, pa me je i sama pomisao da prigrabim za sebe verske predmete, makar bili od čistog zlata i srebra, ispunila užasom.

Dobri bi monasi oplakivali svoje nestale palimpseste, inkunabule i antifonare ali bi se zahvaljivali Gospodu da nije dopustio toj nečijoj bezbožničkoj ruci da se dočepa i njihovih ciborijuma¹ i pokaznica.

Pomislio sam tada da teška limena kutija koju sam pronašao u skrovitom mestu monaške biblioteke može da sadrži par skupih svitaka za koje bi kakav kolekcionar bez velikih skrupula sigurno dobro platio, ali sam u njoj pronašao samo nekakve švrakopise čije naporno iščitavanje ostavih za neke buduće dane.

A oni dođoše u vreme kada je zarada od mog posla napravila od mene čoveka lagodnog života, mirnih i urednih stremljenja. Jedino bogatstvo može da od razvratnika napravi pošteno biće koje drži do zakona ljudskog roda.

Dugujem nekoliko pojašnjenja kada je o mojoj ličnosti reč. Biće štura jer moj protekli život zahteva punu diskreciju.

¹ *Ciborijum* (lat.) – u katoličkoj crkvi posuda u kojoj se drži posvećena hostija za pričešće. (*prim.ur*)

Moji su me namenili za obrazovnu struku. Kao dobar đak završio sam školu za učitelje. Jako žalim što sada ne mogu da priložim i rad iz filologije koji mi je doneo brojne pohvale mojih ispitivača. To objašnjava moje zanimanje za spise koje sam pronašao, kao i moju upornost da rešim problem s neverovatno tajanstvenim činjenicama. A to što sam nagrađen na tako fantastičan način, za to ne snosim krivicu.

Kad ispraznih limenu kutiju i ugledah svoj radni sto prekriven požutelim hartijetinama, morao sam da se prisetim benediktinskog strpljenja i radoznalosti iz svojih mladih dana kako bih prionuo na posao koji je, u početku, tek sastavljanje inventara.

Naime, sve te hartije, da su morale da budu predate nekom izdavaču, predstavljale bi delo kolosalno po obimu, ali i minimalnog značaja, budući da je toliko bilo opterećeno bespotrebnim digresijama, neobičnim zapažanjima i iznošenjima svakojakih sumnjivih naučnih pogleda.

Trebalo je da proberem, odbacim, uredim.

Četiri grozničave ruke, možda i pet, sarađivale su u redakciji ovog memoarskog štiva tajni i užasa.

Prva je ruka pripadala vrsnom pustolovu koji je, jer je nosio i mantiju, bio i čovek crkve. Njega ću zvati Dusedam Stariji kako bismo ga razlikovali od jednog od njegovih potomaka istog prezimena koji je, takođe, nosio mantiju – opata Dusedama. Ovaj potonji je bio sveštenik i sveti čovek dostojan najdubljeg poštovanja. I on je dao svoj doprinos memoarima koji beleže istoriju Malpertuija. Na izvestan način, bio je barjaktar istine kroz te uklete tmine. Tako ispada da je Dusedam Stariji prvi od četvorice – ako ne i petorice – pisaca ovih memoara, a Dusedam Mlađi je treći. Prema mojim proračunima, Dusedam Stariji se u ovu pustolovinu upustio u prvoj četvrtini prošlog veka; svetlost koju je u nju uneo njegov unuk, opat Dusedam Mlađi, izgleda je zasjala na početku poslednje četvrtine istog veka.

Mladi čovek izvrsnog obrazovanja i, po mom mišljenju, visoke kulture, ali obeležen usijanim gvožđem nesreće, drugi je pisac ovih memoara. Njemu dugujemo samo jezgro ove priповesti.

Sve se oko njega okreće poput vrtložnih i pretećih kugli. Čitajući prve strane pisane njegovom rukom, prvo na šta pomislih su dnevnicu kakve su, u prošlom veku, vodili mladi ljudi oduševljeni Sternovim *Sentimentalnim putovanjem*. U to sam se razuverio kako je moj posao, lagano, zalazio dublje u materiju. Shvatio sam tek tada da se papiru ispovedao u teskobi predosećanja skorašnjeg oproštaja od života.

Jedna sveščica, u celosti marljivo ispisana, koja se takođe nalazila u limenoj kutiji, nosi rukopis četvrtog saradnika na ovom delu.

Pripada ruci Don Miserona, pokojnog opata samostana Belih oca, čija me je berićetna poseta i dovela do limene kutije. Na poslednjoj stranici sveske stoji zapisan jedan datum kao potpuno nepomerljivi reper neprestanog prolaska vremena: 26. septembar 1898!

Na peto i poslednje mesto, prinuđen sam da pridodam sebe ovim piscima koji su, jedva ili uopšte se ne poznajući, dali Malpertuiju mesto u istoriji ljudskih stravâ i užasâ.

Na sam početak ove priповesti stavio sam kratko poglavlje čiji je autor, sasvim sigurno, Dusedam Stariji, iako se u njemu ne obraća u prvom licu. Sličnost tog rukopisa sa drugim njegovim spisima čini da verujem kako pripadaju tom čoveku dubokih uvida, ali i mračne zlobe. Po mom sudu, taj sveštenik otpadnik bio je zamislio da napiše priču o istinitom događaju i predstavi ga što verodostojnije, pri čemu ni svoj vlastiti lik ne bi poštedeo više od drugih, ali se ipak, na kraju, rekli bismo cinično, zadovoljio da na svoj lik navuče obrazinu senke i obešenjaštva.

No, rastrojstvo njegovog života je, bez ikakve sumnje, učinilo da je odustao od svoje spisateljske namere pa je ostavio tek nekoliko stranica ali koje imaju veliki značaj za priču o Malpertuiju.

Ostavio sam naslov koji je on sam dao ovom početku pripovesti, a koji ovde prenosim u celini:

PRVI DEO
ALEKTA

Uvod

VIZIJA ANAHARSIDA

*Zalud ćete graditi crkve, duž puteva sejati kapele i krstove,
nećete uspeti da sprečite bogove drevne Tesalije da se ponovo
pojave u pesmama pesnika i knjigama naučnika.*

Hotorn

*Magla se podigla i ostrvo, koje je bes talasa još izdaleka najavio,
izgledalo je tako zastrašujuće da je mornar Anaharsid, čvrsto se
držeći za krmeno kormilo, zaurlao od užasa.*

*Već nekoliko sati, njegovoj lađici, Feni, pretio je brodolom jer
ju je, poput smrtnog magneta, privlačio taj monstruozni greben
kojeg su izvajali snažni visoki talasi, a uresili gorući besovi munja.*

*Anaharsid je urlao, bilo ga je strah od smrti koju je, još od zore,
video svuda oko sebe. Pad katarke je ubio njegovog krmanoša
Miralesa a, kad se lađica okrenula na desni bok i dok je nadošla
voda iz nje oticala, video je leš Estopulosa, brodskog malog, sve
s glavom u rupi za odvod.*

*Fena više nije reagovala na pokrete kormila još od prošle noći
i sav njegov trud oko upravljanja beše tek stvar pukog instinkta.*

*Uviđao je da je potpuno skrenuo sa zadatog kursa, što zbog
struja što zbog naleta vetrova iz različitih pravaca i neuobičajene
plime. Nije mogao da se seti da je ikad video ovo ostrvo, iako je
ovaj deo mora, već godinama, dobro poznao.*

*Sa te samrtne zemlje, već tako bliske, dolazio je užasan vonj
smrdljive jasiike, triput proklete biljke, tako da mu beše jasno da
su nečiste sile umešane u njegovu nesreću.*

To mu postade nesumnjivo kada ugleda nekakve prikaze kako lebde po kresovima grebena. Imale su odbojan izgled nalik na ljudski i bile su, mahom, neviđeno džinovskog rasta.

Gledajući snagu jednih, a relativnu lepotu drugih, shvati da su i različitih polova. I veličine su im se razlikovale: neke su imale skoro pa normalan stas, druge su pak izgledale patuljaste i izobličene, mada je možda sama udaljenost imala udela u njihovim nejednakim izgledima.

Jednako nepokretne, skvrčene od jezivog očajanja, netremice su zurile u olujno nebo.

„Leševi“, izusti on kroz jecaj, „leševi veliki poput planina!“

Zgrožen, odvрати pogled s jedne koja je, u svojoj izvanrednoj ukočenosti, odavala utisak neopisive veličanstvenosti.

Jedna druga nije lebdela već se sjedinila sa stenom. Bila je sva iskrivljena od teskobe i neljudske patnje, njen bok zjapio je poput špilje, a sama je izgledala kao da u njoj još tinjaju damari i drhtaji života. Neka senka lebdela je nad njom, ali kako je bila sva umotana u šalove od magle, mornar nije bio u stanju da jasno prepozna njen oblik.

Ipak, mogao se zakleti da je reč o nekoj ptici ogromne veličine. Uzdizala se i spuštala kako ju je oluja nosila. Pa ipak, bilo je jasno da, krvnički pohlepno, ne skida pogled s oblika kojeg je stena zarobila. U jednom se trenutku, čak, obrušila s visina na svoju avetnu žrtvu i počela, surovo, da je kida kandžama i kljunom.

Brodice se, u jednom času, dohvati vihor i, zavrtevši je kao čigru, odbaci daleko od podvodnih grebena. U tom naletu iščupa treće krmeno jedro i jarbol kosnik, a leš malog s broda pade s palube u more.

Jedna odlomljena greda obruši se na Anaharsida i tresnu ga po potiljku.

Kada mu se, nakon izvesnog vremena, svest povratila, shvatio je da više nije za kormilom već da se grčevito drži za patrljak koji je preostao od jarbola.

Više nije video ostrvo koje je ponovo utonulo u maglu, ni one odurne lebdeće prikaze, ali se nad njim nadvilo stvorenje krvoločnog izgleda.

Pred tim zlim očima i iskeženom labrnjom, on ispusti još jedan krik ali, tren kasnije, shvati da je strah bezrazložan, da je to stvorenje, ma koliko strašnog izgleda, tek jedna od statua s pramca nekog drugog broda koja mu ne može nauditi.

Statua je, s leve strane broda, nadvisivala šiljatu pramčanu stativu; koji tren kasnije, njegova Fena dobi strahovit udarac posred utrobe, i potonu.

No, s tog broda koji mu je pritekao u pomoć, mogli su da vide mornara koji se, vešto rukujući čakljom, spasio morskih dubina.

Anaharsid je bio sav u bolovima. Rebra su mu bila slomljena a nesosni grčevi su prodirali duboko u njegove butine; krv mu je natapala kosu i bradu, ali se ipak osmehnuo kad je shvatio da leži na mornarskoj ležaljci, u brodskoj prostoriji osvetljenoj zidnom lampom. Muškarci su ga gledali i pričali između sebe.

Jedan među njima, garavi rmpalija, sav u čudu češkao je svoju moćnu crnu grivu.

„Đavo me odneo ako sam ikad pomislio da ću naići na onakvu bednu lađicu zalutalu u ove krajeve!“, grmeo je. „Šta ti misliš o tome?“

Onaj kojem se obratio izgledao je jednako u neverici.

„Moraće da bude ispitan“, izgovori negodujući, „ali mora biti da govori nekim nerazgovetnim jezikom od kojeg ni reč ne bismo razumeli. Dovedite onu bitangu Dusedama: taj ti je učenjak pa, ako nije pijan kao letva, uspeće nešto da izvuče iz ovoga.“

Anaharsid primeti kako mu prilazi neki tip debeo kao svinja, lica svog u ljuspama, škiljavih i zlih očiju, i koji mu se, u vidu dobrodošlice, isplazi.

Odmah mu se obratio na jeziku ostrvljana arhipelaga koji je bio i mornarev.

„Otkud ti u ovim krajevima?“

Anaharsid je teškom mukom uspevao da sabere svoje misli, a kamoli da govori jer je imao osećaj da mu čitava planina pritiska grudi, ali se uzdigao iznad vlastite patnje kako bi se umilio svojim spasiocima.

Tek, nekako, ispriča svoju priču, kako ga je oluja skrenula s kursa i odnela Fenu daleko od poznatih pučina.

„Reci mi kako ti je ime“, zapovedi čovek kojeg su zvali Dusedam.

„Anaharsid!“

„Kako? Ponovi!“ uzviknu debeljko.

„Rekoh, Anaharsid... To ime se, kod nas, prenosi s oca na sina!“

„Božijeg mi dana!“, uzviknu drugi, okrećući se svojim kompanjonima.

„Što te je to toliko potreslo, Dusedame?“ upita jedan od njih.

„Neka me osude da pojedem svoju noćnu kapicu ako ovo nije predskazanje!“

„Daj, objasni na šta misliš, burence!“ zatraži mu onaj garavi.

„Malo strpljenja, gospodine Anselme“, uzvratu mu debeli, s dobro odmerenom ironijom. „Treba se osloniti na moje sećanje i znanje...“

„K vragu i jedno i drugo, učitelju s vešala spasen!“ zagrme gospodin Anselm.

„Anaharsid“, objasni Dusedam usput se poklonivši nekom nevidljivom sagovorniku, „ime je skitskog filozofa koji se, nakon što je oplovio ostrva Atike, pojavio u Atini u šestom veku pre Hrista, u nameri da tamo uvede kult Demetre, kao i Plutona. To će ga skupo koštati jer, uglavnom, mešanje u poslove bogova ne prođe bez kazne. Zadaavljen je.“

Zapovednik Fene, koji nije razumeo ni reč njegovog izlaganja, osetivši kako mu snaga kopni, prekinu ga pričom o stravičnim prikazama koje je uspeo da, kroz maglu, zapazi na ostrvu.

Na to, Dusedam poče da više i gestikulira.

„To je to!“ zaceri se. „Obećavam vam pun tovar blaga, prijatelji. Anaharsid, glasnik bogova, poslužio se poslednjim izdankom svoje

loze da bi ispunio vlastitu misiju. Da, da! vekovi i milenijumi duhovima ništa ne znače.“

Gospodin Anselm se već grdno uozbiljio.

„Izvuci iz njega detalje o poslednjem kursu njegove brodice“, naredi mu.

„Pravo na jug“, izusti ranjenik nakon što mu je Dusedam preveo pitanje.

„I šta sad?“

„Ne možemo da se brinemo o nepotrebnim putnicima“, odluči gospodin Anselm.

„Zapisano je da će Anaharsid završiti zadavljen!“, kroz grohot uzviknu debeli Dusedam.

Anaharsid nije razumeo ni jednu jedinu izgovorenu reč, ali svoju sudbu pročita na neumoljivim licima ljudi kojima je dugovao tek sat više svog života.

Počeo je da šapuće molitvu koju nije stigao da završi na ovom svetu.

Pre nego što ponudimo čitaocu nastavak pripovesti Dusedama Starijeg, na ovom mestu ću umetnuti deo priče Žan Žaka Gransira. Njegovi zapisi, kao što već ranije spomenuh, predstavljaju okosnicu cele priče. Naime, oko stravične sudbine Žan Žaka Gransira gravitira, u suštini, sav užas Malpertuija.